

Subjektibotasuna lanean

1997an argitaratu zuen Maurizio Lazzaratorok *Lavoro Immateriale. Forme di vita e produzione di soggettività* (Ombre Corte) liburua, lanaren antolakuntzaren alorrean gauzatzen ari ziren aldaketak eta horiek sortuko zuten produkzio modu berria kontzeptu batez adieraziz: lan immateriala. Ekoizpen post-fordistan sartu garela dio Lazzaratorok: une berri honen oinarrizko truke-merkantzia, objektua bera izatetik, komunikazioa da. «Komunikazio modeloan» sareak garrantzi ezinbestekoa izango du, eta langileek sare horietatik mugitu, horiekin etengabean garatu eta lan egiteko sare propioak ezartzen jakin beharko dute. Hots, lan-harremanak ez dira soilik aginte-konplizite dikotomia batean oinarrituko, eta edozein langilerengandik inplikazioa, inizatiba-hartzea, erresponzabilitatea eskatuko da, ordea. Horren balioa bere subjektibotasunean oinarrituko da, bere elkar komunikatu eta ideia berriak proposatzeko ahalmenean. Langileak lanarekin estuki lotuko dira, gauza propio bat bezala ulertuz kasik, eta honetara bere errekurtsio pertsonal guztiak ekarriz.

Zein dira Lazzaratorentzako «komunikazio modelo» horretan informazio eta kultura edukiak sortzen dituzten aktibitate-motak? Batetik, logikoa den moduan, komunikabide berriekin lotura daukatenak: zibernetika, sare informatikoak, konputerizazioa. Baina, bestetik, maila berean kokatzen ditu orain arte nekez «lan» bezala definitutako beste batzuk, esaterako, estandar kulturalen, moden, gustu eta joeren finkatzera laguntzen dutenak: iritzi publikoaren sorreran eragina dutenak, alegia.

Lan horiek garrantzi handia hartzen dute ekoizle-konsumitzaile arteko lotura deuseztatu delako. Denok gara kon-

tsumitzaile egun, rol horrek ekoizpenak baino garrantzi handiagoa har dezakeelarik. Ez dago kontzepzioaren eta gauzatzearen arteko banaketarik, ezta lanaren eta sorkuntza-kapazitatearen artekoa ere, ezta, azken finean, autoreen eta bezeroen artekoa ere. Horren adibide izan daitezela hurrengo produktuaren diseinua egiteko kontsumitzaileen proposamenak konkurtso mediatikoetan jasotzen dituzten ekime-nak, edo Movistarren kasuan bezala, gizartearen joerak be-reganatu eta kontsumora bultzatzeko irudi batean bihurtzen dituztenak.

Eta zein profesio dira, egilearen ustetan, euren ezaugarri propioengatik horrelako sisteman ahokutzen direnak, produkzio-antolakuntzaren faborean? Bada, «sortzaile-lanak» deritzonak. Hasteko, kapazitate oso desberdinak elkartzen dituztelako langile bakar batean: ahalmen intelektuala; sorkuntza, imajinazioa eta eskuzko gaitasun teknikoak elkar-tzeko aukera; enpresa txikien kudeaketa; erlazio pertsona-len kudeaketa eta integrazioa; kooperazioan lan egiteko ka-pazitatea. Orokorrean, horrelako lanak, Lazzaratok oso on-do dioenez, saretan antolatzen dira, proiektu motzetarako, unitate mugikor txikiak integratuz eta lan batzuetatik bestee-tara higituz, egonkortasunari iruzur eginez.

Lan horien ezaugarriak prekarietatea, esplotazio basatia (askotan norberak bere buruari egindakoa, lana «berrea» sen-titzearen logika horren barnean), mugikortasun zoroa eta bizitza pribatu eta profesionalaren arteko banaketaren dese-gitea da. Intelektual prekarioaren figura berria, alegia.

Kulturaren lan-sistemaren erretratu nahiko fidel eta kru-dela da Lazzaratok eskaintzen duena, eta bere onurak di-tuen arren (ikasteko eta berritzeko aukera, esate baterako), askoz gehiago dira alde txarrak, langileak makinak bezala ulertzeaz gain, euren subjektibitate eta pertsonalitatea ere ekoizpenerako unitate bezala erabiltzen dituelako. Eta oke-rrena zera da: kultura-lanetan errotik ezarria egoteaz gain, beste lan motetara ere zabalduz doala. Hori da etorkizune-ko eszenatokia.

Greba orokorra

Azken hogeita hamar urteetan grebak langileek presioa egiteko tresnatzat indarra galdu du. Produkzio sistema berriekin lotura zuzena du horrek, globalizazioak eta mundializazioak betiko aldatu dituen sistema horiekin, hain zuzen. Langilea kontsumitzaile eta tendentzia-sortzaile da aldi berean, eta nahiz eta lantokira ez joan, bere rol gehienak betetzen jarraitzen du: irudi bat sortzen, erlazioak ezartzen, komunikatzen, kontsumitzen. Eta horregatik ere grebak indarra galdu du: ez da lana galtzearen beldur garela, baizik eta badakigula ez garela gu egun pare batez lanari utzita produkzioari benetan min egin diezaioketen langileak: langile horiek Txinan eta Filipinetan daude egun. Geure kasuan, askotan, gaur egiten ez dugun lana bihar egingo dugu, geure burua auto-esplotatuz, eta produkzio mundialak aurrera jarraituko du atzera begiratu gabe.

Greba mugimendu sinboliko bihurtu da, demokraziaren hutsuneak argitara ateratzen dituen adierazpen inpultso, botererik gabe gaudela dakigun arren, geure presentzia ikusaraztera bultzatzen gaituena. Hori dela eta, inork ez du greba mugagabe bati buruz hitz egiten: sinbolismoaz ari garelako, eta ez benetako eraginkortasunaz. Hala ere, orain etsitzen badugu, guda galdua egongo da. Aprobetxatzen jakinez gero, sinbolismoak ere boterea baduela konturatzeko unea da: galde diezaiotela Elizari. Gizarteak bere egoera berria ulertu eta baliatzen ikasi behar du, eta hori lortzen dugunean berreskuratuko dugu gure indarra.

Greba-objektuak

1999an Jean-Luc Moulène frantziar artistak mostra bat aurkezten du. Bere izena: *objets de grève*, greba objektuak. 1980tik aurrera bilatu dituen objektu bitxi eta bereziak agertzen ditu, hots, langileek greban zeudenean lantokiak okupatu eta ekoiztutako objektuak, serie txikian, greba bera or-

daintzeko edo aldarrikapenak egiteko. Horrelako hogeita lau objektu lortu ditu Moulènek, horien artean «Monopoly» beharrean «Chomageopoli» («Langabeziapoli») joko bat, azpialdean «Lana, solidaritatea, askatasuna, justizia» grabatua duen zartagina, «Solidaritatearen perfumea» dioen flaskoa, borrokaren kolore gorrian ekoiztutako umeentzako zapatatxoak. Guztiek egileen iaioetasuna eta sorkuntza-kapazitatea erakusten dute, produkzio-modu mekanizatuari subjektibotasunaren balioak gehituz.

Objektu horien eta orokorrean fabrika horietan ekoizten zirenen arteko desberdintasuna ez da bakarrik formala; komertzializazio sistema guztiz alderantzizkoa da, alegia. Produktu horiek serie txikietan sortzen ziren, eta grebaren berri emateko balio zuten, panfletoen modura, aldi berean lanik ez egindako egunen galerak orekatzeko dirua ematen zutelarik. Solidaritate objektuak ziren, greba bermatzen zutenek laguntza eta errekonozimendu modura erosten zituztenak. Mikrosistema ekonomiko propioa osatzen zuten, patrioi irabazirik eman gabe greba jasangarria egin eta aldi berean langileen balioa erakutsiz.

1970eko hamarkada bukaerakoak eta 1980koak dira Moulènek aurkitutako objektu guztiak, eta egun oraindik baten batekin topo egiterakoan biltzen badu ere, oso gutxitan gertatzen zaio. 80ko hamarkadak birmoldaketa industrialak ekarri zuen, eta objektu horiek, instalazioen okupazioa eta rolen aldaketa adierazten duten arren (langileak ekoizle iaio, nagusi eta erabaki-hartzaile bihurtuz), horrekin batera desagertzen ari zen sistema oso baten balioaren aldarrikapena egiten zuten: fabrikek, euren langileekin, oraindik originalak, kalitatezkoak eta baliagarriak ziren objektuak produzitzeko zuten kapazitatea aldarrikatu nahi zuten. Hiltzen ari zen sistema baten azken oihua dira poesiaz eta idealez betetako objektu horiek, erlikia musealizatuak. Aldi berean, ordea, produkzio eta ekonomia sistemak modu sinbolikoan geure onerako erabiltzeari buruz hitz egiten digute, eta mezu hori ez da inolaz ere zaharkitu.

Artistak greban

Zertxobait ironikoa suerta daiteke artisten greba bati buruz hitz egitea. Irakasleek greba egiterakoan eskolak ixten dira; okinak egiten badu, ez dugu ogirik. Baina artista batek greba eginez gero, zein da gizartean eragin zuzena? Orokorrean, inork ez luke greba horren berri izango, artisten lana ezkutua delako, ikusezina proiektuen aurkezpen publikoa gertatzen den arte. Are gehiago, nahiko zabaldua dago gizartean artistek ez dutela lanik egiten: ideia bat dutenean, beste norbaiti egiteko eskatu eta bizitzen jarraitzera dedikatzen direla uste dute askok.

Gainera, artistek euren lanen ordaina lortzeko modu bakarra merkatuan barneratzea da maiz, eta merkatuari grebak berdin dio, argia baita espekulazioak ez duela diruaz beste ezer ekoizten. Askotan, artearen diruaren biderkatzeari aktibitate-eza ondo dator: urte batzuk pasatzen utzi eta erositako lanak askoz gehiago balio dezake.

Eta hala ere, artearen greba luze batek eragin zuzenak izango lituzke. Eragin ekonomikoak, artistak ekoizle izateko kontsumitzaileak direlako aurretik (olioa, akrilikoa, silikona, mihiseak, egurra, brontzea, plastikoa, papera, tinta..., baina baita argazki-kamerak, bideo-kamerak, ordenagailuak, inprimagailuak, eskanerrak...). Baina, batez ere, eragina sinbolikoa litzateke. Museo eta arte zentroetara iristerakoan gela zuri, handi eta hutsak aurkituko genituzke; ez litzateke zentroen aurrean pankartarik egongo, ezta etxeetan mural margoturik. Festetako posterrik ez zen izango, ezta instituzioetako sinbolorik ere (Eusko Jaurlaritza, unibertsitatea, La Caixa). Ez zen libururik argitaratuko, klasikoak izan ezik, eta antzerkirik ez zen ekoiztuko. Zuzeneko musika-kontzertuak bukatuko lirateke. Mundua grisa, tristea, hutsa eta mekanikoa, errepikakorra eta identitaterik gabea izango litzateke, nahiz eta produkzio mundialak jarraitu. Horrek, agian, gure munduari buruz zerbait erakutsiko liguke.

Beraz, zergatik ez artisten greba?¶